

Notitie Doelstellingen Groenparagraaf Deelgebieden Plassengebied

Datum: 28 juni 2019

Status: definitief, gerectificeerd

Geschreven door: John van Gemeren, senior-adviseur Watersnip Advies Rapport 19A026

Aanleiding

De BAR-gemeenten hebben een maatregelenpakket opgesteld voor de kwaliteitsverbetering van het plassengebied in hun gemeenten. Daarbij is ook het groengebied rond de plassen in beeld. Op 21 februari jl. zijn in een gesprek met het projectteam doelen aan de orde gekomen aangaande het groenbeheer. Naar aanleiding van dit gesprek heeft Watersnip Advies het verzoek ontvangen doelstellingen te formuleren ter aanvulling op hoofdstuk 8 uit het Beheer- en onderhoudsplan van ANS.

Een heldere formulering van de doelen voor het vereiste groenbeheer is nodig in verband met de aanstaande marktconsultatie. Deze gaat op korte termijn plaatsvinden in het kader van het voorgenomen BVA-traject en wordt begeleid door Het Miland b.v.

Het groengebied bestaat uit: ruw gras, bosplantsoen, bomen, paden en rietzones grenzend aan oevers. Watervegetaties anders dan helofyten worden onder het waterbeheer gerangschikt en in deze paragraaf niet meegenomen.

Het groen vinden we in de deelgebieden:

1. Koedoodseplas;
2. Gaatkensplas;
3. De Kikkerpoel;
4. De Noordrand en Regenboogzone.

De oppervlakte van het groengebied dat hier in beeld is:

Gemeente Barendrecht 72.400 m²

Gemeente Albrandswaard 203.576 m²

Doelstellingen

De doelstellingen voor kwaliteitsverbetering betreffen *geen* gehele of gedeeltelijke reconstructie van het groen- en recreatiegebied. Het gaat hier om het bereiken van doelen en maatschappelijke wensen door het aanpassen en verbeteren van het beheer. De doelen zijn te onderscheiden in:

- A. Praktisch beheer versterken, kosten beperken;
- B. Biodiversiteit vergroten;
- C. Ruimte voor bijen, vlinders, insecten;
- D. Beleving van natuur en landschap versterken;
- E. Strategisch boombeheer;
- F. Voorzieningen vernieuwen en herstellen.

Over al deze punten zal kort iets worden opgemerkt. Dit gebeurt deels ter uitleg van doelstellingen en deels ter illustratie hiervan. Er worden hier vooral doelen beschreven. Dit in afwijking van de soms heel concrete beschrijvingen van werkzaamheden en tijdstippen uit hoofdstuk 8 van het onderhoudsplan van ANS. Het is bij de BVA-procedure én in de voorafgaande marktverkenning de uitdaging met partijen te gaan communiceren die capabel en deskundig zijn om de doelen te realiseren. Daarbij kunnen deze partijen gebruik maken van hun eigen ervaringen en deskundigheden. Daarom worden hier nu geen strakke eisen geformuleerd. In het vervolg van het proces zullen concretere beeldmaatlatten worden opgesteld. In de beeldmaatlatten zullen de streefbeelden van de te leveren prestaties te vinden zijn.

De doelen A tot en met F kunnen elkaar overlappen en aanvullen, maar kunnen ook op gespannen voet staan met elkaar. Het is van belang dat er een bepaalde balans tussen de doelen gevonden wordt, waardoor alle wensen en doelen tot hun recht komen.

A. Praktisch beheer versterken, kosten beperken

De verkeersveiligheid en de toegankelijkheid voor de bezoekers vragen op de meest gebruikte delen om adequaat en intensiever beheer. Ook op dergelijke locaties kan gestreefd worden naar bloemrijke vegetaties met bijv. Madelief. Pinksterbloem en Paardenbloem (doelstelling B en C). Dit vraagt bijv. om een bewust, deels minder intensief gazon-maaibeheer.

In een semi-natuurlijk deels nat groengebied vinden natuurlijke processen plaats. Deze leiden tot veranderingen, zoals verlanding en of het veranderen van vegetatietypen. Waar mogelijk wordt aan deze natuurlijke processen en veranderingen speelruimte geboden, onder de volgende voorwaarden:

- Er wordt aan het begin van het project door gespecialiseerde medewerkers en of door een externe ecooloog bepaald en in kaart gebracht waar de ecologisch meest waardevolle delen gesitueerd zijn en waar kansen liggen voor de ontwikkeling van biodiversiteit. Daarvan wordt een kaart gemaakt.
- De kansrijke bloemrijke delen krijgen extra aandacht en zorg in het beheer ten einde deze in stand te houden, uit te breiden of de kwaliteit te vergroten (B,C);
- De vogelrijke delen behouden voldoende dekking, zodat er gebroed of gerust kan worden. Maaibeheer vindt in deze delen verschuivend en gefaseerd plaats.
- Natuurlijke boomopslag van bijv. wilgen en elzen wordt voorkomen, tegengegaan en direct met wortel en al aangepakt (F);
- Het waterbergend vermogen krijgt voldoende aandacht. De eventuele verlanding wordt gefaseerd terug gezet.

De manier waarop wordt omgegaan met maaien en afruimen is voor een groot deel bepalend voor de kosten van het maaibeheer.

Op een beperkt aantal plaatsen is klepelen en laten liggen van maaisel toegestaan. Deze locaties worden gefundeerd gekozen en vastgelegd. In veel bloemrijke of kansrijke situaties is het maaien en afvoeren dé noodzakelijke beheermaatregel. Er worden van de aannemer creatieve oplossingen verwacht met betrekking tot de maaisels in de sfeer van de circulaire economie. De aannemer komt met enkele innovatieve toepassingen binnen of nabij het gebied, waardoor het afruimen kostentechnisch mogelijk is en blijft in de projectperiode.

B. Biodiversiteit vergroten

Bij het beheer wordt rekening gehouden met eventueel aanwezige beschermde soorten in het gebied of in de nabije omgeving (Wet Natuurbescherming). Er vindt (literatuur)onderzoek plaats naar de aanwezigheid van en de kansen voor deze soorten.

Er wordt in samenwerking met een ecooloog nagedacht over eenvoudige maatregelen die leiden tot het vergroten van de biodiversiteit, met voor de omgeving en voor het ecosysteem karakteristieke soorten planten, vogels en zoogdieren.

Als voorbeelden van dergelijke maatregelen noemen wij bijv. een oeverwaluw- en ijsvogelwand, mits dit kansrijk is.

Begrazing van terreingedeelten gedurende *een deel* van het jaar is een optie.

Met het inzetten van begrazing dient zeer voorzichtig te worden omgegaan. Jaarronde begrazing conflicteert regelmatig met de wens tot meer kleur, bloemen, nectar en insecten in een terrein (C). Het gefaseerd inzetten van een schaapskudde of kudde runderen of geiten in de nazomer is een optie.

C. Ruimte voor bijen, vlinders, insecten

Er wordt naar gestreefd om een aantal delen van het gebied aan te duiden en te beheren als “bijenlandschap”. Het gaat daarbij om een aantal voor bijen en vlinders geschikte “hotspots” en een aantal lijnvormige structuren die deze hotspots verbinden. Wat drogere, luwe, zandige, relatief voedselarme structuren lenen zich hier het best voor. Er wordt een selectie gemaakt van kansrijke plaatsen en verbindingen. Hier vindt specifiek, gefaseerd en verschralend beheer plaats. Het is toegestaan om geschikte locaties te verbeteren door licht frezen en inzaaien met duurzame, dus meerjarige inheemse Nederlandse zaadmengsels.

De verwachtingen ten aanzien van bloemenrijkdom verdienen een realistische ambitie. Op voedselrijke gronden als kleibodems verdringen grassen gemakkelijk bloeiende kruiden. Als bepaalde stroken en (akker)randen één maal per drie jaar licht worden gefreesd en opnieuw ingezaaid kan er op dit type bodems wél een kleurrijk beeld worden gecontinueerd. Dit vraagt inzet en commitment en is de keuze van de aannemer.

Biodiversiteit vergroten en ruimte voor bijen, insecten en vlinders

Vlinderstichting en Stichting Groenkeur brengen in het voorjaar van 2019 een nieuw keurmerk uit voor ecologisch beheer van bermen en groenstroken onder de naam Kleurkeur. Het doel is bedrijven te certificeren die deskundig groenbeheer uitvoeren dat ruimte laat voor planten en dieren én insecten. De uitgangspunten van ecologisch beheer die voldaan aan de eisen van het keurmerk zijn op 7 maart jl. bekendgemaakt. Van de contractpartner voor het groenbeheer in dit groengebied wordt verwacht dat hij dit keurmerk gaat behalen. Zie de bijlage voor meer informatie over Kleurkeur.

D. Beleving van natuur en landschap versterken

Bezoekers komen voor:

- Ontspanning, wandelen
- Spel en sport, waaronder watersport en vissen.
- Samenzijn met elkaar in de natuur. Sociale contacten, picknicken, chillen.
- Waarnemen van de natuur, vogels en vissen, fotograferen
- Beleving van natuur, landschap, water, groen en ruimte.

De beleving van de bezoekers en gebruikers van het groengebied wordt o.m. bepaald door factoren als:

- Verwachtingspatroon. In wat voor soort gebied denkt men terecht te gaan komen? Waar rekent men op? Horeca, vermaak, evenementen, hoog voorzieningenniveau of vooral, rust en ruimte?
- Referentiekader Kennen de bezoekers vergelijkbare gebieden. Kunnen ze het landschap “lezen” en begrijpen? En daardoor waarderen?
- Waarnemingsvermogen. Hebben de gebruikers een focus op natuur en landschap? Zien zij planten en vogels? Wat nemen zij waar?

De eigenaar, in dit geval de overheid, staat voor de taak het gebied juist, zorgzaam en wervend te communiceren naar de gebruikers. Zowel de waarden als de gebruiksmogelijkheden worden daarbij in beeld gebracht.

Voor de communicatie van gebruik en beleving van natuur en landschap wordt bij voorkeur gedacht vanuit een nader te vormen *samenhangend concept*. Hierbij wordt de beheerder betrokken. Hij levert hierbij vernieuwende, creatieve ideeën voor de juiste vormgeving, stijl en duurzame milieubewuste materialen.

In veel groengebieden wordt momenteel geprobeerd met robuuste voorzieningen zoals uitzichttorens de recreanten meer te prikkelen in waarneming en beleving. Voor kinderen worden “natuurspeeltuinen” aangelegd met complete beken met keibedden en waterpompen. Dit zijn kostbare voorzieningen, die veel vragen met betrekking tot veiligheid en onderhoud.

Er zijn diverse concepten denkbaar. Hieronder volgt *een* voorbeeld van een concept.

Watersnip stelt voor in dit gebied te kiezen voor een ander concept:

Een eenvoudige subtiele aanpak waarin beheer en natuurproducten uit het gebied de sfeer bepalen

- Afwisseling van nette schoenenpaden, laarzenpaden, blote voetenpaden, waadpaden;
- Luwe zitplaatsen op het gras creëren van lage goed opgesloten strakke takkenrillen van diverse soorten griendhout op picknickweiden en ligweiden. Maximale hoogten één meter;
- Gebruik van geperste balen natuurmaaisel in hooischelften en klimpyramides voor kinderen;
- Lichte, vrolijke, kleurrijke pijlen-aanduidingen naar gebruiksdelen in beach-stijl;
- Met gebruiksmogelijkheden zoals: vogels kijken, riet knippen (winter)
Wilgenkatjes knippen, liggen in de luwte, picknicken, liggen in het hooi, struinen, bramen plukken, liggen in het gras, naar de wolken kijken, vissen, hardlopen, klimmen, houtstapelen, barbecueën, waadpad, luisteren naar rietvogels, luisteren naar de wind, vliegeren. Rietsigaren knippen en laten pluizen.

De gekozen functionele aandachtslocaties worden licht ingericht en vormgegeven. Ze behouden in het wekelijks beheer optimale aandacht en zorg, zodat het er steeds netjes, schoon en aantrekkelijk uitziet. De kosten voor deze plekken zitten dan niet in de aanleg, maar wel in de aandacht ervoor. Doordat de inrichting low-profile is, kunnen locaties naar beleven worden opgeheven (zonder ophef) en verplaatst naar geschikter plaatsen. Of naar plaatsen die op dat moment beter passen in het beheerplan voor een jaargang.

Op een aantal markante plaatsen nabij publieksconcentraties zoals de entrees, worden vakken ingeplant met inheemse, kleurige honingdragende soorten. Hierbij kan bijv. gedacht worden aan Grote kattenstaart en Zeeaster.

Overal in het gebied zijn gradiënten van strak verzorgd naar meer spontaan en natuurlijk herkenbaar in het beheer. De natuurlijke paden zien er anders, ruiger en toch goed verzorgd uit en zijn steeds bruikbaar voor de doelstelling. Een zonering van gebruik en recreatiedruk is gewenst en nodig (B).

E. Omgaan met spontane boomopslag

In een half-natuurlijk, zoet wetland is meestal spontane boomopslag en enige ontwikkeling naar moerasbos zichtbaar. Dit uit zich bijv. in de spontane opslag van wilgen en elzen. In het geval van dit plassengebied zien we deze tendens ook optreden. Zo is op veel beschoeiingen sprake van spontane opslag van zwarte elzen uit drijvend zaad. De opgroeiende bomen wringen zich met hun wortels in de beschoeiingsdelen en beschadigen de oeverbescherming. Daarnaast ontnemen de opgroeiende bomen het zich op de oeverzone en open ruimte van de plas(D). Deze boomopslag wordt geheel verwijderd waarbij ook de stobbenfrees wordt ingezet.

Een ander ongewenst effect van de spontane boomopslag is de toenemende schaduw op het oevermilieu waardoor planten als Riet en Kleine lisdodde geen goede

levenskansen hebben (B). Dit speelt niet alleen langs de oevers van de plassen maar ook in andere delen van het gebied. In een verkenning van kansen en problemen wordt nader bepaald waar spontane boomopslag al dan niet toegestaan kan worden. Er zijn enkele eilanden ontstaan uit opgebarsten veenbodem, waar we nu spontane opslag aantreffen van o.m. wilgen. Deze inmiddels fors uitgegroeide bomen nemen een deel van het uitzicht weg voor bewoners. Het is een keuze om of deze bomen definitief te verwijderen óf in te korten en cyclisch te gaan knotten.

De landschappelijke kwaliteiten, het belang van uitzicht én de aandacht voor rietoevers leiden ertoe dat er terughoudend wordt omgegaan met de aanwezigheid van bomen in het gebied.

F. Voorzieningen vernieuwen en herstellen

Een aantal recreatieve voorzieningen behoeft vernieuwing en herstel. Het gaat om enkele steigers, bankjes, picknicktafels en prullenbakken. Er wordt gebruik gemaakt van duurzame, gecertificeerde materialen. Hout uit tropisch regenwoud komt daarbij niet in aanmerking, Europees hardhout wel.

In verband met de versterking van de beleving, juist ook voor een jonge doelgroep, wordt goed nagedacht over het kleurgebruik. Zoals bijv. een vrolijke beach-uitstraling. (D). Voor de kanoërs wordt mogelijk een overtoom ingericht en kunnen “boekenplanksteigers” worden aangebracht.

Bijlage I: Kaart Plassengebied in deelgebieden

Bijlage II: Document Vlinderstichting – Kleurkeur

Zie apart PDF-bestand Kleurkeur.